WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ макъ

Голос адыга

ТЫЗЭКЪОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!
1923-рэ илъэсым гъэтхапэм щегъэжьагъэу къыдэкIы

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

№№ 148-149 (19914) ШЭМБЭТ, БЭДЗЭОГЪУМ и 30, 2011-рэ илъэс

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИIЭП

Адыгэ Iпсалъэ — 87 — Черкес хэку

ШЫШЪХЬЭIУМ и 1-р — ЗИ ХЭКУЖЪ КЪЭЗЫГЪЭЗЭЖЬЫГЪЭХЭМ Я МАФ

Адыгэ Республикэм щыпсэухэу лъытэнығъэ зыфэтшIыхэрэр!

Автоном краеу Косовэ щыкIорэ заом зышъхьэ къыхэзыхыжьын зылъэкIыгъэ тихэгъэгогъу адыгэхэр Хэкужъым зыригъэблэгъэжьыгъэхэр шышъхьэIум и 1-м илъэс 13 мэхъу.

Лъэпкъэу зыщыщхэм, динэу алэжьырэм ыкIи чIыпIэу зыщыпсэухэрэм ямылъытыгъэу, къин хэфэгъэ тихэгъэгогъухэм яфедэхэр къаухъумэн зэралъэкIырэр Урысые Федерациемрэ Адыгэ Республикэмрэ зэрэдунаеу арагъэлъэгъугъ.

Косовэ къикIыжьыгъэ адыги 165-мэ Адыгеир гуфэбэнығъэ хэлъэу апэгъокIыгъ, ахэм яунагъохэм гражданымкIи социальнэ IэпыIэгъу аригъэгъотыгъ. УичIыпIэгъухэм уафэгумэкIын зэрэфаемкIэ щысэ дэгъоу плъытэн плъэкIыщт зи Хэкужъ къэзыгъэзэжьыгъэхэм мамырныгъэрэ рэхьатнығъэрэ зыщагъотыгъэ къуаджэу Мэфэхьаблэ.

Зэлъэпкъэгъухэр зэрэгъэуIужьыгъэнхэм игъогу къин Адыгэ Республикэр пстэуми апэу рыкIуагъ, IэкIыб къэралхэм арыс адыгэхэм ялIыкIохэм лъэныкъо пстэумкIи адыриIэ зэпхыныгъэхэр ащ егъэпытэх.

Гухэлъ гъэнэфагъэ зиIэ республикэ программэу «Тихэгъэгогъухэу IэкIыб къэралхэм ащыпсэухэрэм адытиIэ зэпхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэмкIэ ыкIи ахэм зягъэушъомбгъугъэнымкIэ Адыгэ Республикэм щызэшIуахыхэрэр» зыфиIорэр республикэм щагъэцакIэ, Къэралыгъо Шъхьафитхэм я Зэдэпсэунигъэ иIофхэмкIэ Федеральнэ агентствэм зэдэлэжьэныгъэу дыряIэщтым ехьылIэгъэ Зэзэгъыныгъэми кIэтхагъэх. А мэхьанэшхо зиIэ документхэм яшIуагъэ къэкIо лъэпкъыр къэнэжьынымкIэ ыкIи хэхъоныгъэ ышIынымкIэ, адыгэхэр зыщыпсэухэрэ хэгъэгухэм адыряIэ зэгурыIоныгъэмрэ зэблэгъэныгъэмрэ нахь пытэнхэмкIэ. Мы аужырэ илъэсхэм зи Хэкужъ къэзыгъэзэжьыгъэхэм ащыщ нэбгырэ 900 фэдизмэ чIыпIакIэм ящыIэныгъэ зыпкъ щырагъэуцуагъ, Iоф ашIэ, еджэх, унагъохэр ашIэх.

Непэ тилъэпкъэгъухэм республикэм иэкономикэ, игъэсэныгъэ, икультурэ, инэмыкI лъэныкъо зэфэшъхьафхэм яIахьышIу ахашIыхьэ.

ТичIыпIэгъу лъапIэхэр, псаунығъэ пытэ, насып, щыIэкIэшIу шъуиIэнэу, дунаир мамырэу шъупсэунэу, Адыгэ Республикэмрэ ти Хэгъэгоу Урысые Федерациемрэ джыри нахь зэтегъэпсыхьагъэ хъунхэм фэгъэхьыгъэ Iофыгъо пстэуми гъэхъагъэхэр ащышъушIынхэу шъуфэтэIо!

Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэ ипшъэрылъхэр зыгъэцакIэу КЪУМПIЫЛ Мурат

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Федор ФЕДОРКО

ТизэIукIэгъухэр

УЗЭКЪОТМЭ, IОФЫР ЛЪЭКIУАТЭ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ зычIэт Унэм тыгъуасэ щыкIогъэ зэIукIэр хэкум къэзыгъэзэжьырэ тилъэпкъэгъухэм яIофыгъохэм афэгъэхьыгъагъ. Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу Чэмышъо Гъазый зэIукIэр зэрищагъ.

Хэкум къэзыгъэзэжьырэ тилъэпкъэгъухэм Iоф ашIэ, еджэх, жъыгъо хьяр къякIугъэу алъытэзэ мэпсэух. Нэбгыри 102-мэ унагъо щашIагъ. Ащ дакIоу, гумэкIыгъохэри яIэх. МэщфэшIу Нэджджэт къызэриIуагъэу, Урысыем ихэбзэ шапхъэхэр агъэфедэхэзэ, гражданствэм икъыдэхын нахь IэшIэхэу бгъэцэкIэн плъэкIыщт. СтIашъу Яхьем, Бэгъушъэ Адамэ, Жьэу Мыхьамэт къызэраIуагъэу, къэзыгъэзэжьырэ тилъэпкъэгъухэр республикэм иэкономикэ фэлэжьэнхэм фэхьазырых, ау икъоу Iоф адашIэрэп. Мэфэхьаблэхэм ягумэкI къызыщежьэрэр псыр ары — шIоишъ, ешъонхэ алъэкIырэп.

Федеральнэ миграционнэ къулыкъум иотделэу Адыгэ Республикэм щыIэм ипащэ ипшъэрылъхэр зыгъэцэкIэрэ Шэуджэн Руслъан, Адыгэ Республикэм иминистрэхэу Беданэкъо Рэмэзан, Натхъо Разыет, Чэмышъо Гъазый, АР-м лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет ипащэу Шъхьэлахъо Аскэр, нэмыкIхэри къэгущыIагъэх. МэщфэшIу Нэджджэт къахилъхьэгъэ гупшысэм яеплъыкIэхэр къыраIолIагъэх. Ар зыфэгъэхьыгъэр IэкIыбым щыпсурэ тилъэпкъэгъумэ адэлэжьэщт цIыф хэхыгъэ Правительствэм иIэныр, куп хэхыгъэ ащ епхыгъэу зэхэщэгъэныр ары.

Чэмышъо Гъазый изэфэхьысыжьмэ къахигъэщыгъ шIэжьым зыкъегъэIэтыгъэнымкIэ Дунэе фестивальхэм, лъэпкъ зэIукIэгъухэм мэхьанэшхо зэряIэр. Кавказ культурэм и Дунэе фестивалэу Тыркуем щыкIуагъэм тиансамблэу «Ислъамыем» осэ ин къызэрэщыфашIыгъэр, тилъэпкъэгъухэр лъэшэу къызэрэфэразэхэр ащ къыIотагъэх.

Зэхахьэм къыщаIэтыгъэ Iофыгъохэм ягъэцэкIэн зэрэпылъыщтхэр Чэмышъо Гъазый къыIуагъ. Журналистхэм яупчIэхэм джэуапхэр къаратыжьыгъэх.

САХЬИДЭКЪО Нурбый.

НыбжьыкIэхэмрэ хэкум къэгъэзэжьыгъэнымрэ

ТелъхьапIэхэм алъыхъугъэхэп

Нэр пIэпихэу, уеплъымэ, гъэтхэ къэгъагъэм фэбгъадэ пшIоигъоу Тыркуем къикIыжьыгъэ адыгэ пшъашъэм илъэс 20 ыныбжьыгъэп. Ятэу Чэтэо Ибрахьимэ заулэрэ хэкужъым къэкIогъагъ, Iофхэм ащыгъозагъ.

— Тыркуем сикъыщыхъугъэми, Адыгеир силъэныкъо гупсэу слъытэщтыгъ, — къеIуатэ Чэтэо Дэнэф.— СыцIыкIужьыеу сятэ къысфиIуатэщтыгъ адыгэмэ тарихъ гъогоу къакIугъэр. Мыекъуапэ зэ сыкъакIуи, зыщысплъыхьагъ. Сятэ хэкум къыгъэзэжьы шIоигъоу гухэлъхэр иIагъэхэми, «тилъэпкъ итарихъ чIыгу шъори шъукъэкIожьын фае» ыIоу унагъом исхэм «афигъэпытагъэп», ригъэзыгъэхэп. Тэр-тэрэу унашъо тшIынэу уахътэ къытитыгъагъ.

...Адыгеим иныбжьыкIэмэ яфестивалэу Мыекъуапэ щызэхащагъэм еплъынхэу Чэтаомэ яунагъо тиреспубликэ къэкIуагъ. Адыгэ шъуашэхэр зэпэжъыужьхэу ныбжьыкIэмэ ащыгъэу зэрэуджыхэрэр Дэнэф зэлъэгъум, тилъэпкъ итарихъ ибаиныгъэ нахьышIоу къыгурыIуагъ. Хэкум къэкIожьынэу зэрэфаер ятэ риIуагъ.

Чэтэо Дэнэф Адыгэ къэралыгъо университетым чIэхьагъ, IэкIыб къэралыгъуабзэхэр зыщызэрагъашIэрэ факультетыр къыухыгъ, IофшIапIи ащ къыщыратыгъ. Бэ темышIэу Тыркуем къикIыгъэ кIалэу Гоген Орхьан IукIагъ, ныбжьыкIэхэр шъхьэгъусэ зэфэхъугъэх, сабыитIу зэдагъотыгъ.

Орхьан убыхмэ ащыщ. Адыгабзэр къыгурэIо, ау дэгъоу рыгущыIэн ылъэкIырэп. Уахътэ ищыкIагъэу елъытэ. Тыркуем щыпсэузэ футбол зэрешIэщтыгъэр, спортым зэрэпыщагъэхэр къеIотэжьы.

— Хэкум къэкIожьынэу фаер телъхьапIэмэ алъыхъунэу, зэхэдз бащэ ышIынэу щытэп, — къеIуатэ Гоген Орхьан. — ИщыкIагъэмэ, зэпымыгъэоу сыхьат 24-рэ Iоф пшIэн фае. УныбжьыкIэу пшъхьэ пIыгъыжьын умылъэкIыныр къезгъэкIурэп. Сэ гуетыныгъэ схэлъэу кафем сыщылажьэ сшIоигъу.

НыбжьыкIэхэр еджакIо къэкIощтха?

А упчIэм Чэтэо Дэнэф джэуапэу къыритыжьыгъэм тигъэгушIуагъэп. Тиреспубликэ иапшъэрэ еджапIэхэр зэрэкIэлъэIугъэхэм фэшI IэкIыб хэгъэгумэ арыс тилъэпкъэгъумэ квотэ 70-рэ аратыгъ. Ащ ишIуагъэкIэ федеральнэ бюджетым къыхахызэ апшъэрэ еджапIэхэм тилъэпкъэгъухэу ащеджэщтхэм стипендие аратыщт, фэгъэкIотэнхэр афашIыщтых.

— Тилъэпкъэгъу нэбгырэ 70-рэ IэкIыб хэгъэгухэм мыгъэ къарыптщин тлъэкIынэу сыгугъэрэп, — игупшысэхэр къеIуатэ Д. Чэтаом. — ТIэкIу гужъуагъэу Iофым тыфежьагъэу къысщэхъу. Тыркуем ис ныбжьыкIэмэ макъэ ятэгъэIу шъхьаем, тедгъэгушIухьанхэу тфэгъэхъугорэп.

Чэтэо Дэнэф инэIуасэхэри тилъэпкъэгъу ныбжьыкIэхэм ягъэджэн егъэгумэкIых. Апэрэ илъэсым нэбгырэ 30 — 40 еджакIо къызыкIокIэ ащи уезэгъы хъущтэу Дэнэф елъытэ. Опытэу щыIэр агъэфедэнышъ, къэкIощт илъэсым тилъэпкъэгъу ныбжьыкIэмэ ягъэджэн Адыгеим нахьышIоу щызэхащэн алъэкIыщт.

Тиреспубликэ иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэр», хабзэм икъулыкъушIэхэр зэгъусэхэу Iофым чанэу хэлэжьэнхэу тагъэгугъэ. Чэтэо Дэнэф къызэрэтиIуагъэу, IэкIыб хэгъэгумэ ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм нахьыбэрэ таIукIэзэ, тигухэлъхэр зэхэугуфыкIыгъэу ятIохэ зыхъукIэ, ежьхэми хэкум анэIу къыфагъэзэщт.

Гоген Орхьан тыркубзэр ары дэгъоу ышIэрэр. Ишъхьэгъусэу Дэнэф инджылызыбзэр Адыгэ къэралыгъо университетым щызэригъэшIагъэшъ, урысыбзэмрэ инджылызыбзэмрэ тыркубзэр ягъусэу унагъом щагъэфедэу бэрэ къыхэкIы.

Япшъашъэ адыгабзэр арегъашIэ

— Адыгабзэр тимыщыкIагъэу тIорэп, пыдзы тшIырэп, — къаIуатэ Дэнэфрэ Орхьанрэ. — Адыгабзэм ехьылIэгъэ тхылъхэри зэтэгъэгъотых. Тиадыгабзэ изэгъэшIэнкIэ IэпыIэгъу къытфэхъурэр типшъэшъэжъыеу Нэрыс. КIэлэегъаджэ фэтыубыти, адыгабзэр зэригъэшIагъ. Джы типшъэшъэжъые тикIэлэегъаджэу тэлъытэ.

Нэрысэ ящэнэрэ классым щеджэнэу зегъэхьазыры. IупкIэу, нэгушIоу адыгабзэкIэ къэбар гъэшIэгъонхэр къеIуатэх. Адыгэ пшъэшъэжъыеу къыдеджэрэмэ ащыщхэм тиадыгабзэ дэеу зэрашIэрэм егъэгумэкIы.

— Сипшъэшъэгъумэ адыгабзэкIи, урысыбзэкIи садэгущыIэ сшIоигъу, — еIо Нэрысэ. — Сянэ-сятэхэм ямызакъоу, сятэжъэу Ибрахьими адыгабзэр сыгу рихьыным пае сищыкIэгъэ тхылъхэр къысфагъотых, дискхэм атетхэгъэ адыгэ орэдмэ сядэIу, тилъэпкъ къашъохэр сшIогъэшIэгъоных.

Дэнэфрэ Орхьанрэ ясабыйхэу Нэрысрэ Гунэсрэ ащэгушIукIых. НахьыкIэр нахь кIасэу къэщыхъузэ, гущыIэ дахэм щагъакIэрэп, адыгабзэр ащи зэрегъашIэ. Тилъэпкъ ишэн-хабзэхэр кIэлэцIыкIухэм ашIогъэшIэгъоных. Адыгэ шъуашэм идэхагъэ зэрагъэпшэщтыр амышIэу ежьхэми зыщалъэ ашIоигъу.

— Тыркуем ис адыгэ ныбжьыкIэмэ сыгу афэузы, — зэдэгущыIэгъур лъегъэкIуатэ Чэтэо Дэнэф. — Зыхэс лъэпкъым «ахэткIухьанхэм» ищынагъо щыI. Илъэси 10 — 15 зытешIэкIэ, адыгабзэкIэ гущыIэу къахэнэжьыщтыр зыфэдизыщтыр сшIэрэп.

Зыщыщ лъэпкъым ичIыгу щыпсэузэ, Адыгэ Республикэм ия 20-рэ илъэс фэгъэхьыгъэ мэфэкI зэхахьэмэ зэрахэлэжьэщтым, Нэрысэ адыгабзэкIэ тхыгъэ усэхэм къызэряджэщтым Дэнэф егъэгушхо. Ишъхьэгъусэу Орхьан изэфэхьысыжьмэ нэгушIоу къахигъэщырэр лъэпкъ шIэжьым зызэриушъомбгъурэр, исабыйхэр гъогу тэрэз зэрэтетхэр ары.

ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Сурэтым итхэр: **Орхьанрэ Дэнэфрэ ясабыйхэр ягъусэх.**

Непэ къэлэ паркым имэфэкI

Къэлэ паркыр дэгъоу загъэцэкIэжьыгъэм ыуж зэхъокIыныгъэшIухэр фэхьугъэх. Ар иIэубытыпIэу Мыекъопэ къэлэ администрацием кIэщакIо фэхъугъэу къэлэ паркым имэфэкI непэ хагъэунэфыкIы.

Мыекъопэ къэлэ администрацием иIофышIэхэм къызэрэтаIуагъэмкIэ, ини цIыкIуи къэлэ паркым имэфэкI дэзыгощы зышIоигъоу къэзэкIэ мы мафэм кырагъэблагъэх. МэфэкIыр пчэдыжьым сыхьатыр 10-м рагъэжьэнышъ, пчыхьэм сыхьатыр 11-м нэс паркым щыкIощт. А уахътэм къыкIоцI паркым чэфыгъомрэ гушIуагъомрэ къебэкIэу Iофтхьабзэ зэфэшъхьафхэр щызэхащэщтых. Къалэм итворческэ куп анахь дэгъухэм, республикэм ихэшыпыкIыгъэ командэу КВН-м илигэ хэтхэм мэфэкI Iофтхьабзэр къагъэбаищт. ДжэгукIэ зэфэшъхьафхэр, зэнэкъокъухэр, нэмыкI шъуашэм илъ къэгъэлъэгъонхэр мымакIэу щыкIощтых.

КIэлэцIыкIухэу къэлэ паркым мы мафэм къащэщтхэр пшысэм хэтыщтых: клоунхэр, тхылъхэм ыкIи мультфильмэхэм ахэт персонажхэм аIукIэщтых. Ау зэкIэмэ анахь шIухьафтын шъхьаIэу хъущтыр къекIокIырэ-къечъэкIырэ джэгупIэхэм нахь кIэлэцIыкIухэм зэращаIамыхыщтыр ары.

Къэлэ паркым имэфэкI дагощынэу, кIэлэцIыкIухэм чэфыгъор къябэкIэу загъэпсэфынэу зэхэщакIохэр къэлэдэсхэм, хьакIэхэм къяджэх.

КIАРЭ Фатим.

КIэлэцIыкIу ЫгъыпIэ къашIыщт

Тыгъуасэ, бэдзэогъум и 29-м, Правительствэр зычIэт Унэм щыкIогъэ зэхэсыгъор непэ Iофыгъо шъхьаIэу щыIэхэм ащыщэу кIэлэцIыкIу ЫгъыпIэхэм яшIын фэгъэхьыгъагъ. АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Алексей Петрусенкэм ар зэрищагъ. Зэхэсыгъом хэлэжьагъэх муниципальнэ образованиехэм япащэхэр.

ОАО-у «ПсэолъэшIыным щагъэфедэрэ конструкциехэмрэ гъогушI машинэхэмрэ къыдэзыгъэкIырэ Вологодскэ завод» зыфиIорэм икъутамэу Адыгэкъалэ щыIэм нэбгырэ 240-мэ ателъытагъэу кIэлэцIыкIу ЫгъыпIэ Мыекъуапэ мы илъэсым щигъэуцугъ. Мэлылъфэгъу мазэм ар къызэIуахыгъэу мы мафэхэм Iоф ешIэ. Джыри мары нэбгырэ 80-мэ ателъытэгъэ ЫгъыпIэм ишIын ригъэжьэщт.

Заводым игенеральнэ директорэу Василий Галюк къызэриIуагъэмкIэ, ащ сомэ миллион 55-рэ пстэумкIи пэIухьащт, экологием ишапхъэхэм адиштэрэ материалхэм ахашIыкIыщт, мэзипIIым къыкIоцI аухынышъ атынэу гухэлъ яI. Нэужым псэуалъэу агъэуцухэрэр зэрэгъэпсыгъэхэм къытегущыIэзэ, охътэ кIэкIым къыкIоцI ахэр бгъэуцунхэу амал къэзытырэ технологиеу IэкIыб къэралыгъохэм ащагъэфедэрэм тетэу ежьхэми Iоф зэрашIэрэр къыIуагъ. ОАО-у «СКДМ»-м икъутамэ илъэситIум ехъугъ Адыгэкъалэ Iоф зыщишIэрэр, фэтэрыбэ хъурэ унэ, фельдшерскэ-акушерскэ пунктхэр щигъэуцугъэх, гъунэгъу субъектхэм ячIыпIабэми псэолъэ зэфэшъхьафхэр ащишIыгъэх. ТапэкIи кIэлэцIыкIу ЫгъыпIэхэр Мыекъуапи, нэмыкI муниципальнэ образованиехэми ащигъэуцунхэу зэрэхьазырхэр предприятием ипащэ къыкIигъэтхъыгъ.

Нэужым муниципальнэ образованиехэм япащэхэм яупчIэхэм джэуапхэр къаритыжьыгъэх, финанс ыкIи нэмыкI лъэныкъоу къыдэлъытэгъэн фаехэм атегущыIагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Хэкум къэзыгъэзэжьхэрэмрэ щыIэныгъэмрэ

Хэкум къэзыгъэзэжьырэмэ IэпыIэгъу афэхъурэ Унэм (ДАР-м) ипащэу, Сирием и Адыгэ Хасэ илIыкIоу Адыгэ Республикэм щыIэ СтIашъу Яхьем гущыIэгъу тызыфэхъум, хэгъэгухэр зэзыпхырэ лъэпкъ Iофыгъохэр щыIэныгъэм къыпкъырыкIыхэу ылъытагъ.

«Бэ шIэгъэн фаеу тапэ илъыр»

— Сирием ис адыгэхэр тиреспубликэ ипсэукIэ щыгъуазэх, — еIо СтIашъу Яхьем. — Интернетым, гъэзетхэм, телевидениемрэ радиомрэ яшIуагъэкIэ тикъэбархэр зэрагъашIэх. Туристхэр ащ къызыхэхьожьхэкIэ, лъэхъаным ехьылIэгъэ упчIэу яIэр нахь макIэ мэхъу.

— Пэщэныгъэ зыдызепхьэрэ ДАР-м ипшъэрылъхэм заушъомбгъуа?

— Хэкум къэкIуагъэмэ таIокIэ, ящыкIэгъэ тхылъхэр агъэхьазырынхэм пае IэпыIэгъу тафэхъу. Дэтхэн Iофыр нахь хьылъэ хъугъэшъ, типшъэрылъхэм язэшIохын тедгъэкIодэрэ уахътэм зэфэшъхьафэу укъытегущыIэн плъэкIыщт.

— Уахътэу тежъугъэкIуадэрэм зыкъегъэшъыпкъэжьыба?

— СшIэрэп нахь тэрэзэу къызэрэсIощтыр. ХэкIыпIэр къэгъотыгъуае зыхъукIэ, Iофыр жъажъэу зэрэлъыкIуатэрэм хэпшIыкIэу уегъэгумэкIы.

— Адыгэ шыум ыгу кIодыгъэу сэ зыкIи сырихьылIагъэп.

— Шыгъэчъэшым утесми, угу зыкIодыкIэ шым имызакъоу, узыIукIэрэ цIыфхэми укъалъэгъущт. «Шым къырымыдзыхыгъэ шэсыгъэп» адыгэмэ пкIэнчъэу аIорэп ныIа. Адэ гъогу чыжьэ узытехьэкIэ, къин горэм уIукIэщт, улъэпэощт. Ащ пае бгъэзэжьыщта?

— «Шым ефэхырэм ныбэпхым тырелъхьэ» зыфиIорэ гущыIэжъым имэхьанэ укъытегущыIэ пшIоигъуа?

— Къэзыгъэзэжьыхэрэм ятхылъхэм ягъэхьазырын зэрэкъиныр хэта зымышIэрэр? Зыщыпсэущтхэм, IофшIапIэу яIэщтым, нэмыкIхэм уягупшысэн фае. Хэт сыд ыIуагъэми, телъхьапIэ лъыхъурэм иIоф зэрэлъымыкIотэщтыр нафэ. Тятэжъхэр зэо-банэкIэ ячIыгу рафыгъагъэх. Джы къэзыгъэзэжьы зышIоигъомэ ягъогу зэфэшIыгъэп — Iухыгъ. ДАР-р IэпыIэгъу афэхъуным фэхьазыр.

— КъэкIожьы зышIоигъомэ япчъагъэ хэхъуа?

— 2010-рэ илъэсым шышъхьэIу мазэм и 1-м къыщыублагъэу непэрэ мафэхэм анэсэу къэтлъытэн. КъэкIожьы ашIоигъоу нэбгырэ 57-мэ макъэ къытагъэIугъ.

— Ахэр хэтха, тыда зыщыщхэр?

— Тыркуем — нэбгырэ 50, Сирием — 4, Иорданием 3 къарыкIыжьынэу загъэхьазыры.

— ЛъэкIышхо зиIэхэри къэкIожьыщтха?

— Пенсием кIуагъэхэр ахэтых, еджэ зышIоигъомэ, IофшIапIэ къызэIузыхыным пылъхэм тадэгущыIэ. ТхьамыкIэу, ышъхьэ фэмыIыгъыжьынэу зы нэбгыри ахэтэп. Хэбзэ шапхъэу щыIэхэр агъэцакIэхэзэ хэкум къэкIожьынхэ, щыпсэунхэ алъэкIыщт.

Сирием инеущрэ маф

— О Сирием ущапIугъ. Джырэ уахътэ ащ щырэхьатэп. Тилъэпкъэгъумэ уадэгущыIа, ящыIакIэ къыпфаIуата?

— Мэзищ хъугъэу Сириер хьал-балыкъ хэт. Адыгэу исхэм телефонкIэ сафытео. Адыгэ Хасэм итхьаматэу Исхьакъ Акрам къызэриIуагъэмкIэ, бэ къакIэупчIэрэр, яIоф рыкIощтым егъапэх. ГумэкIыгъу.

— Зэпэуцуныгъэхэм цIыфхэр ахэкIуадэх, ИнтернетымкIэ къэбар дэгъоп къаIопщырэр.

— Непэ нэс укIыгъи, уIагъи адыгэу Сирием исхэм къахэкIыгъэп.

— Адыгэхэр хэгъэгу политикэм хэщагъэха, бырсырхэм ахэлажьэха?

— Адыгэхэр хабзэм ебэныхэрэп, хабзэри къапэуцурэп, бырсырхэм ахэщагъэхэп. Ау угупсэфынэу щытэп. Зэо-банэр хэгъэгум щэкIо.

— Тилъэпкъэгъухэр нахьыбэу зыдэс къалэр ошIа? Тхьапша адыгэу Сирием исыр?

— Къалэу Хомс адыгэу бэ дэсыр. Дамаск, Кунейтрэ, Алеппо, нэмыкIхэри тилъэпкъэгъумэ япсэупIэх. Адыгэу нэбгырэ мини 150-рэ Сирием исэу къалъытэ.

— Хэкум къэзыгъэзэжьыгъэмэ я Мафэ фэгъэхьыгъэу тигъэзетеджэмэ сыда къяпIо пшIоигъор?

— Репатриантхэм ягумэкIгупшысэхэр хэбзэ Iоф хъугъэх. Тафэраз тикъулыкъушIэхэу къытлъыплъэрэмэ. Адыгеим лъэпкъэу исхэм тахэзагъэ, лъэпкъ «зэщыхъуакIохэр» къытхэкIыхэрэп. Тилъэпкъэгъухэр нахьыбэ хъухэу хэкум къэкIожьынхэу, лъэпкъым ичIыгу щызэрэугъоижьынхэу афэсэIо.

— Хэкум лъапсэ щызыдзыжьыгъэхэр бэрэ зэIокIэха, сыда зытегущыIэхэрэр?

— Лъэпкъ зэхахьэхэм, Адыгэ Хасэм изэIукIэхэм, концертхэм нахьыбэрэмкIэ тащызэIокIэ. Нэгъэплъэ Аскэрбый Iоф зыдишIэгъэ фильмэм тигуапэу теплъыгъ. Апэзэо Ануар, Хъут Аднан, Хьэлэо Джыхьад, Байрам Мазин, Бислъан Изэт, нэмыкIхэм джырэблагъэ гущыIэгъу сафэхъугъ. Лъэпкъ шIэжь зэхахьэхэр, адыгабзэм икъэухъумэн фэгъэхьыгъэ зэIукIэхэр еджапIэ афэхъугъэу къысаIуагъ. НыбжьыкIэмэ Iофэу адатшIэрэр щыIэныгъэм нахьышIоу диштэн фаеу сэлъытэ. Репатриантым и Мафэ тыхэлэжьэщт, тикъэбар гушIуагъохэр къызэфэтIотэжьыщтых.

— ШъуиIофхэр нахь дэгъоу лъыкIотэнхэу шъуфэсэIо.

— Тхьауегъэпсэу.

ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Сурэтым итхэр: **Сирием къикIыжьыгъэхэ тилъэпкъэгъухэу Байрам Мазин, СтIашъу Яхьер, Хьэлэо Джыхьад, Апэзэо Ануар, Хъут Аднан, Бислъан Изэт.**

АдыгеимкIэ пчъагъэхэм къаIуатэрэр

Тхьапша къэкIожьыгъэр, къэхъугъэр?

Гъэзетеджэхэр бэрэ къызыкIэупчIэрэмэ яджэуапхэр ДАР-м къыщытаIуагъэх.

ТХЬАПША ХЭКУМ КЪЭЗЫГЪЭЗЭЖЬЫГЪЭР?

Хэкум ичIыгу къэкIожьыгъэхэр, кIалэу къафэхъугъэр а пчъагъэм хэтэу, **зэрэхъухэрэр 882-рэ.**

Мы илъэсым сабыеу **къэхъугъэр — 14.**

<u>Хэгъэгоу къызэрыкIыжьыгъэхэр:</u>
Тыркуер — 486-рэ
Сириер — 197-рэ
Иорданиер — 43-рэ
Косовэ 160-м нахьыб
Израиль — 6

Къэзыщагъэу шъхьэгъусэ зиIэ хъугъэр — 103-рэ

А купым щыщэу Тыркуем къикIыжьи унагъо зышIагъэр **— 58-рэ**
Сириер — 27-рэ
Косовэ — 9
Иорданиер — 7
Израиль — 2.

ХЭКУМ КЪЭКIОЖЬЫ ЗЫШIОИГЪОХЭР

Аужырэ илъэсым къыкIоцI нэбгырэ **60** фэдиз къыкIэлъэIугъ. Тыркуем къикIыжьы зышIоигъор зэкIэми анахьыб.

Лъапсэр **пытэмэ,** шъхьапэри **пытэщт**

Хымэ хэгъэгухэр къэзыбгынэхи ятэжъхэм ячIыгужъ къэзыгъэзэжьыгъэхэр Адыгэ Республикэми, Къэбэртэе-Бэлъкъарми, Къэрэщэе-Щэрджэсми ащэпсэух. Ахэм зыкIэ ащыщ унэгъо зэгурыIожьэу, зиIанэ сыдигъуи зэIухыгъэ, зилъфыгъэхэр хэкум ифедэ зыхэлъ Iофыгъохэм афэлэжьэрэ Едыджхэм яунагъо. Нихьаирэ Шукранрэ зэгурыIо-зэдэIужьхэрэ, адыгагъэм ишапхъэхэм арыгъозэрэ цIыфых. Тыркуем къихъухьэгъэхэ, щыпсэугъэхэ, унагъо щыхъугъэхэ зэшъхьэгъусэхэм сыдигъокIи яIорэ-яшIэрэ зэтефэу мыдэеу псэущтыгъэх. Арэу щытми, хэкужъым къагъэзэжьыным ихъопсапIэ гукIэ зыдаIыгъыгъ. Къэлэ зэтегъэпсыхьагъэм дэсхэу, зыфаер зэрагъотылIэжьэу, ныбджэгъухэр яхъоеу мэпсэухэми, адыгэ чIыналъэр яплъэпIагъ, ренэу ащ кIэхъопсыщтыгъэх. Хымэ чIыналъэм щыряIэ «дышъэр» хэкум нахь щыжъыунэу, Алахьталэм къарипэсыгъэ щыIэкIэ амалыр хэкум нахь щыбэгъонэу зылъытэрэ адыгэ унагъом япшъэшъэжъые нахь зыкъызеIэтым, апшъэрэ шIэныгъэ щызэригъэгъотынэу Налщык къагъэкIуагъ.

— ТиунагъокIэ апэу адыгэ чIыгум къэзыгъэзэжьыгъэр Тамерис ары, — еIо Шукран. — Тыркуем къикIэу кIэлитIурэ пшъэшъитIурэ еджакIо Къэбэртаем къагъакIоти, ащ фэдэ амалыр блэттIупщыщтыгъэп.

Нихьаирэ сэрырэ тикIэлэгъум къыщыублагъэу хэкужъым къэдгъэзэжьыныр гукIэ зыдэтIыгъыгъ, ау «пчъэхэр зэрэзэфэшIыгъэхэм» амал къытитыщтыгъэп тихъопсапIэ тылъыIэсынэу...

Апэрэ амалыр къазыфыкъокIым, Едыджхэм яунагъо ар къызыфигъэфедагъ. Яблэнэрэ классым щеджэрэ яшъэожъыеу Едыдж игъусэу Шукран ипшъэшъэжъые дэжь къэкIуагъ. Нихьай пенсием окIофэ Iоф ышIи, ари иунагъо къыхэхьажьыгъ.

ЗэкъэкIожьэу къагъэзэжьын зэрамылъэкIыгъэм къин бэкIае къафихьыгъ. Унагъом исхэр къэралыгъуищым арыгощагъэу зыщыпсэугъэхэ уахъти ахэм къякIугъ. Грузин-абхъаз заом илъэхъан Тыркуем щыпсэурэ якъошхэр IэпыIэгъу къафэхъунхэу къызэкIохэм, урысыбзэрэ абхъазыбзэрэ ахэм зэрамышIэрэм къыхэкIэу, Тамерис зэдзэкIакIоу яIагъ. Пшъашъэр Абхъазым щыIэу, Шукранрэ кIалэмрэ Къэбэртэе-Бэлъкъарым щыпсэухэу, Нихьай Тыркуем къэнагъэу зыщыщытыгъэ уахътэр ушэтыпIэ къиныгъ.

Едыджхэм яунагъо дэгъоу ашIэ тиреспубликэ исхэми хьакIэу ащ къакIохэрэми. НыбжьыкIэхэми, нэжъ-Iужъхэми, гурыт ныбжьым итхэми яшхапI, язэIукIапI кафеу «Тамерис» зыфиIорэр. Нихьаирэ Шукранрэ пенсием зэкIохэм ыуж ар къызэIуахынэу агу къызыкIыгъэри.

— Хэкум къызытэгъэзэжь лъэхъаным хымэ къэралыгъохэм къарыкIэу атэжъ чIыгужъым зыщаплъыхьанэу, зыщагъэпсэфынэу цIыфыбэ къакIощтыгъ, — еIо Шукран. — КъытфэкIогъэ хьакIэхэм къалэм ичIыпIэ анахь дахэхэм зыщядгъэплъыхьэщтыгъ. Ащ ыуж купышIоу щыбгъэтIысынхэшъ, хьакIэхэр зыщыбгъэшIонхэ чIыпIэ тынч гъотыгъоягъэ. Къалэм дэт шхапIэхэм кIэлэгъуалэхэр ащызэхэсых, шъон пытэхэри ащащэх. Ащи гомыIу ешIы уиунагъокIэ къыппэблэгъэ цIыфым уахътэр щыдипхынымкIэ. Джащ ыпкъ къикIыкIэ итхъухьагъ тихьакIэхэр къедгъэблэгъэнхэ тлъэкIынэу шхапIэ къызэIутхынэу. АпэрэмкIэ апшъэрэ еджапIэм студентхэм апае кафе цIыкIу къыщызэIутхыгъ. ЕтIанэ тирызыкъ къыкIэупчIэрэр зэрэбэр къыдэтлъыти, унэ шъхьаф хьакIэщ тшIынэу къэтщэфыгъ. Джы илъэс заулэ хъугъэу тиIофхэр зэгурыIуагъэхэу тэлажьэ. НыбжьыкIэхэм анэмыкIэу тишхапIэ къэкIох сабыйхэр зигъусэ ны-тыхэри, нахьыжъхэри. Пэсэрэ адыгэ хьакIэщхэм афэдэу зэныбджэгъухэр, зэIахьылхэр щызэIукIэнхэу, тынчэу яуахътэ щагъэкIонэу тыфэягъэти, ари къыддэхъугъэшъ, шыкур. ШхапIэм типшъэшъэжъыеу хэкум апэ къэкIожьыгъэм ыцIэкIэ — «ТамерискIэ» — теджагъ.

ЗэкIэри сэ сIэкIэкIы. ИкIухьэкIыхьэ имыкъугъэу, теурыкIуагъэкIэ гъэхьазырыгъэ зы шхыныгъуи тихьакIэхэм апэдгъохырэп.

Iоф горэ епхьыжьэным ыпэкIэ уегупшысэ, нахьышIоу зэрэхъущтыр шъхьэкIэ зэогъэзафэ. Едыджхэм шхапIэ къызэIуахыным ыпэкIэ Шукран тыдэ кIуагъэми зыщиплъыхьэщтыгъ къылъэгъугъэр ыгъэфедэ шIоигъоу. Ар ишъыпкъэу Iофым зэрэфежьагъэри хьаулые хъугъэп. ШхапIэм ыкIоцI зэрэгуIэтыпIэри, нэрыгъэгушIоу щагур зэрэзэгъэфагъэри зишIушIагъэр бысымгощэ гумызагъэр ары.

Къалэм дэсхэми, хьакIэхэми лъэшэу агу рихьыгъэ шхапIэм иIофышIэхэм гукъао горэхэр ямыIэу щытэп.

— Налщык къэлэ администрацием къин тегъэлъэгъу, — еIо Шукран. — Ащ ипшъэрылъыр къалэр нахь кIэракIэ шIыгъэныр, къэлэдэсхэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахьышIум фиузэнкIыныр арэу сэ къысщэхъу. Тэри джары зыуж титыр. Арэу щытми, тызэгурыIорэп. ЦIыфым чIыгур ыщэфэу, унэе IофшIапIэу къалэм ифедэ зыхэлъыр къыщызэIуихэу, ащ изэрар гори зызэримыхьэкIэ, сыда пэрыохъу узыкIыфэхъун фаер?! Зы къэгъэгъэ куашэ згъэтIысыгъэмэ, чъыг лъапсэр къэстIыхьагъэмэ, псы кIэскIагъэмэ администрацием иIофышIэ къэсынышъ, ащ сыфимытэу, сизэрар къэсэгъакIоу къысиIощт. Сэ къызгурыIорэп дэхагъэм фэлэжьэрэ цIыфым пэрыохъу уфэхъун зыкIыфаер. Джар гукъэошхоу сиIэшъ, шъуитхыгъэ къыщыхэжъугъэщынэу сыфай.

ТхьэмкIэ шыкур, цIыф дэй зэрэщыIэм емылъытыгъэу, цIыфышIур нахьыб. Арышъ, тыгу дгъэкIодырэп. Ныбджэгъу хьалэлхэр бэу Къэбэртае щытиIэх, ахэм лъэшэу сафэраз.

Мафэ къэс шхапIэм къычIахьэрэмэ янахьыбэр нахьыжъхэм щыкIэгъабэ зыхалъэгъорэ ныбжьыкIэх. Ащ епхыгъэу мары Шукран ыIорэр:

— Сэ къэралыгъуабэмэ сащыIагъ. Ау тикIэлэ-гъуалэмэ афэдэу Iэдэб зыхэлъ зы чIыпIи сыщырихьылIагъэп. Мыхъун зышIи, зыIуи мы шхапIэм сэ чIэслъэгъуагъэп. ШIэныгъэ зиIэ, хэбзэ-бзыпхъэ зыхэлъ закIэх къытфакIохэрэр.

Унэгъо зэгурыIожь уиIэныр, уилъфыгъэхэр гъогу тэрэз тепщэшъунхэр насыпыгъэшху. Едыдж Нихьаирэ Шукранрэ зы къорэ зы пхъурэ яI — Тамерисрэ Едыджрэ — тIури унэгъо шъхьафхэу мэпсэух...

Тамерис КъБКъУ-м инджылызыбзэмкIэ ифакультет къыухи, исэнэхьаткIэ Iоф ышIагъ, мы уахътэм сабыитIу епIу. Едыдж КъБКъУ-м информатикэмкIэ ифакультет диплом плъыжькIэ къыухыгъ, юрист сэнэхьати зэригъэгъотыгъ. Къэбэртэе Адыгэ Хасэм и Бахъсан къутамэ илIыкIоу КъБР-м и Общественнэ палатэ хэт, университетым информатикэмкIэ щырегъаджэх, икандидат IофшIагъэ джырэблагъэ Владикавказ къыщигъэшъыпкъэжьыгъ.

Пхъур зэрыхьэрэ унагъоми, къом псэогъу ышIыщтыр лIакъоу къызыхэкIырэми узэгурыIонымкIэ бэ ялъытыгъэр.

Тамерис унэгъо шIагъо ихьагъ. Цэйхэм яныс. Едыджи насыпышIо хъугъэ. БэшкIурхэм япхъу нысэу дгъотыгъэ, инэу тегъэразэ, Iэдэби гукIэгъуи хэлъ.

НЭКIЭПЫДЖЭ Замир.

ТизэдэгущыIэгъухэр

«МодыкIэ **щэрджэскIэ** къыщытаджэщтыгъэх, тичIыгужъ **тырку** тыщыхъугъ»

Хэкужъыр жъалымыгъэкIэ зэрагъэбгынэгъэ мухьаджырхэм къатекIыжьыгъ КIокIо Эрол. Хэхэс щыIакIэм идыджыгъи анэ чIыгум иIэшIугъи ыгъэунэфыгъ. Инасып къыхьи илъэс 13 хъугъэу ибын-унагъо игъусэу хэкужъым щэпсэу.

— Тэ тилIакъо къызщежьэрэр Къэрэщэе-Щэрджэсым щыIэ къуаджэу Лоу, абэзэ лIакъом тыщыщ, — къырегъажьэ игущыIэ Эрол. — Тятэжъ Тыркуем къызехьажь нэуж псэупIэ тфэхъугъэ къуаджэми ары ыцIагъэр. ЫужкIэ къэлэ цIыкIоу Азизие тыкъэкIожьыгъагъ, ары сэ сыкъызщыхъугъэри. НэбгырипшI тыхъущтыгъэ, щым ядунай ахъожьыгъ. Джыдэдэм зэшыпхъуищырэ зэшиплIырэ тэхъу. Зы скъош Германием щэпсэу, адрэхэр Тыркуем икъэлэ зэфэшъхьафхэм адэсых.

— Эрол, адыгабзэр дэгъоу огъэIорышIэ. Ар зишIушIагъэр укъызыщалъфыгъэ унагъор арыщтын.

— Шъыпкъэу къэсIонышъ, бзэр зызэзгъэшIэжьыгъэр сизэхэшIыкI къызэкIор ары. Тиунагъо исхэр нахьыбэу зэрыгущыIэщтыгъэхэр тыркубзэр ары, зэманыр къиныгъэти, тинахьыжъхэм ныдэлъфыбзэр тфаухъумэнэу, лъэпкъ Iофри зэрафэнэу гукъыдэчъи, къарыуи яIагъэп. Истамбул университетым сызычIэхьэ нэуж, сэ сфэдэ ныбжьыкIэхэм сырягъусэу, бзэр зэзгъэшIэнэу зезгъэжьагъэр, къалэм ихаси тыхахьи, ащ бэ щызэдгъэшIагъэр. Джаущтэу хэкум къэкIорэ гъогур зыхэсэщым, сыбзи нахь къытIэтагъ.

— Хэкужъым укъыфэзыщэжьыгъэ гъогууанэм сыдэущтэу укъытехьанэу хъугъа?

— Хэкум фэгъэхьыгъэ къэбархэр нахьыбэу зыщызэхэсхыгъэр Адыгэ Хасэр ары, хэтрэ хэхэси анахь хъопсапIэу иIэр къызыщызгурыIуагъэри ары. Ау укъэкIожьын плъэкIынэуи тыгугъэщтыгъэп. Ар зыпкъ къикIырэр пстэуми ашIэ: къэралыгъуитIум ащызекIорэ политикэр ары къызыхэкIырэр. 1993-рэ илъэсым Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм сыкъэкIуагъ ыкIи зызаулэрэ Тыркуемрэ тиреспубликэрэ азыфагу сыкъакIомэ, сыкIожьэу ситыгъ.

— Зэхэпхыгъэмрэ о унитIукIэ плъэгъугъэмрэ зэбгъапшэхэмэ, сыд фэдэха уиеплъыкIэхэр?

— Зэхэсхыгъэ къэбархэм сынэгу къыкIагъэуцощтыгъэр джэнэт чIыгу. Слъэгъугъэри джащ фэдэу къычIэкIыгъ. Ащ ыуж ар псэупIэ зэрэсфэхъущтыр зэу сшъхьэ исыубытагъ.

— Уилъэпкъэгъухэр сыдэущтэу къыппэгъокIыгъэха?

— СэркIэ тыдэ щыпсэурэ адыгэ пстэури зэфэдэ, сынэ, сыпсэ. Мор сиблагъэшъ, мыр синыбджэгъушъ, модрэр зыкIи къысхэтэп сIоу зэхэсыдзырэп. ЗэкIэми зы лъэпкъ тыкъыхэкIыгъэшъ, зэрэхъоу тинахь дэгъу тIэтэу, тидэий нахьышIу зэрэтшIыжьыщтым тыпылъын фае.

«Тыгухэр къышъуфызэIухыгъ, шъукъэкIожь» зыфиIорэ гущыIэхэм ахэлъ шъорышIыгъэри дгъэунэфыгъэ. Ыпсэ щыщ хъугъэу хэкум иIоф зезыфэрэ цIыфхэр тимакIэх. Ахэр нахьыбагъэхэмэ, «уай-уай» языгъэIогъэ лъэпкъым къырыкIощтым тигъэгумэкIыжьыщтыгъэп. Лъэпкъым тыхэзэгъэжьынымкIэ, псэупIэмкIэ тиIоф зэрэхъурэмкIэ сытхьаусысхэнэу сыфаеп. Ащ фэгъэхьыгъэу кIэкIэу къэсIон: модыкIэ **щэрджэскIэ** къыщытаджэщтыгъэх, тичIыгужъ **тырку** тыщыхъугъ. Ащ фэдэхэм сэ джэуап ясэтыжьы: «Москва укIомэ урыс, Германием ущыIэмэ нэмыц охъуа?» сэIошъ. Ащ бэ регъэгупшысэ.

— Эрол, уиIахьылхэр Тыркуем къинагъэх, яIофхэми уащыгъуаз. Тилъэпкъэгъухэм хэкужъым къэзыгъэзэжьынэу фаеу ахэтыр ба?

— Шъыпкъэу къэсIонышъ, мэкIэ дэд ащ фэдэу ахэтыр. А Iофым епхыгъэу закон щыIэп. Ащ щыпсэурэ адыгэхэми мылъкушхо яIэп. Мыщ дэжьым бзэр зэрамышIэрэми игугъу щытшIынэп, сыда пIомэ а лъэныкъомкIэ Iофым изытет Налщыки щышIагъоп. Мы къалэми дэс зиныдэлъфыбзэ зымышIэрэ адыгэ унэгъуабэ. Бзэм Iоф емыгъашIэу, къызфэмыгъэфедэмэ, пфэухъумэщтэп.

— Хэхэс щыIакIэр пшъхьэкIэ бгъэунэфыгъэ, ау пфызэшIокIыгъ уиунагъо ащ пэIапчъэ пшIынэу. УиIоф пстэуми уатезыгъэгушхоу, шIум уфэзыщэу уиунагъо исхэм нэIуасэ тафэшIба.

— Сишъхьэгъусэ Жаннэ мы лъэныкъом щыщ. Джылэхъстынэй хэхьэрэ Ислъамые къуаджэм дэс Щэджырхэм япхъу. Хэкумрэ Тыркуемрэ азыфагу сызитыгъэ лъэхъаным нэIуасэ сыфэхъугъагъ. Унагъо тызэхъу нэужым Истамбул илъэситфэ тыщыпсэугъ, етIанэ къэдгъэзэжьыгъ. КIэлэ нахьыжъэу Жэбагъэ Америкэм компьютер IофхэмкIэ университетыр къыщиухыгъ, джыдэдэм Истамбул Iоф щешIэ. АнахьыкIэхэу Аслъанрэ Сэтэнаерэ кIэлэеджакIох. ЗэраIоу, тшIэни тщыгъыни тэгъоты, унэе IофшIапIэ тиI. Хэтрэ адыгэ унагъуи, къыткIэхъухьэхэрэми хабзэр, намысыр ашIэжьэу къэхъунхэу Тхьэм телъэIу.

— Опсэу, Эрол. Тхьэм шъуузфаер къыжъудегъэхъу!

ДэгущыIагъэр
ШХЬЭЩЭМЫШ Из.

ЩЭРДЖЭС Мухьэмэд: «Хэкунчъэр нынчъэм фэд»

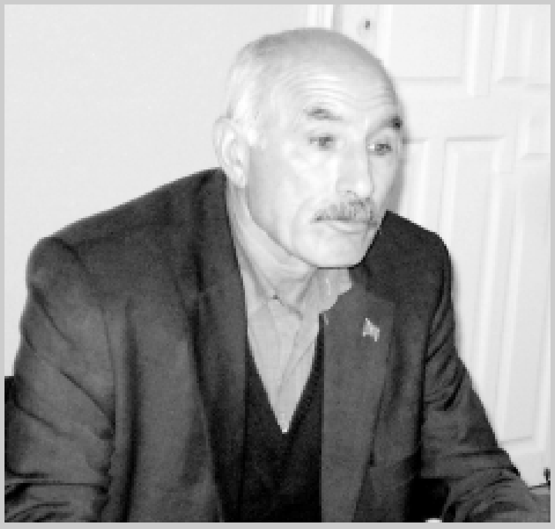

Урысыем ицIыфхэу хымэ къэралыгъохэм ащыпсэухэрэм хэкужъым къагъэзэжьынымкIэ фитыныгъэ агъотыгъагъ УФ-м и Президентэу Владимир Путиным къыдигъэкIыгъэ унашъом ыпкъ къикIэу. Джащ щегъэжьагъэу шышъхьэIум и 1-р хэкужъым къэзыгъэзэжьыгъэ тилъэпкъэгъухэм я Мафэу алъытэ.

Мы Iофыр зэшIохыгъэ зэрэхъугъэм, ащ хэлъ пэрыохъухэм, лъэпкъ Iофыр зэрэлъыкIуатэрэм къатедгъэгущыIэнэу джырэблагъэ КъЩР-м и Адыгэ Хасэ итхьаматэу Щэрджэс Мухьэмэд тыIукIагъ.

— Мухьэмэд, сыд фэдэ мэхьанэ иIэу плъытэра хэкужъым къэзыгъэзэжьынэу фаехэмкIэ, адыгэхэмкIэ, Владимир Путиным къыдигъэкIыгъэ унашъом?

— Щэч хэлъэп Урысыем ицIыфхэу хымэ къэралыгъохэм ащитэкъухьагъэхэмкIэ, адыгэхэри ахэтэу, унашъом мэхьанэшхо зэриIэм. Адыгэхэм хэкур зарагъэбгынэгъэ нэуж мы мафэр ары лъэпкъ итэкъухьагъэр зы хъужьынымкIэ гугъапIэ къытэзытэу плъытэшъущтыр. Ау унашъор къызыдэкIыгъэм шIукIае тешIагъэми, тилъэпкъэгъухэр бэу ячIыгужъ къихьажьыгъэхэу тфэIощтэп.

— Адэ ар сыда зыпкъ къикIэу плъытэрэр?

— АщкIэ телъхьапIэ пшIын плъэкIыщтыр мы дунаим зэхъокIыныгъэшхоу щыхъухэрэр ары. Ащ къыпкъырыкIэу цIыфхэм яшэн-гъэпсыкIэхэми захъожьыгъ. Нэрылъэгъоу цIыфхэм къызщалъфыгъэ хэкум, атэжъ чIыналъэхэм гукIэ нахь зафащэи хъугъэу сэлъытэ. Адыгэхэри ахэм ахэт.

— Мухьэмэд, атэжъ хэкум, КъЩР-м къэмыкIожьыгъэхэу пфэIощтэп, ау нэрылъэгъу къэзыгъэзэжьыгъэхэм азыщанэ мыщ къызэрэщымыуцугъэр.

— Ар шъыпкъэ. Дэгъоу сыщыгъуаз хымэ хэгъэгу къикIыжьхэрэр агу зэрэрагъэIэжьхэрэм. Сыдым ылъэныкъокIи Iэпэо-лъэпао къафэхъух, ащыщыби хьыкум Iоф ашIыгъэх.

ИлъэскIэ узэкIэIэбэжьмэ, Тыркуем къикIи зы кIалэ тадэжь къэкIожьыгъагъ. Мы уахътэм ащ ежь иIоф зэтыригъэпсыхьагъэу мэлажьэ. Ау апэдэдэ а кIалэр къызэкIожьым, ащ ышъо дахыгъэм укIэмыупчI. МылъкушIу бгъодэлъэу, IофшIэным ыгу фызэIухыгъэу къэкIожьыгъэ кIалэм цIыф нэпэнчъэхэр къыпэкIафэхи, имылъкуи шIуагъэкIодыгъ, хэкур ыбгынэуи къыхэкIыгъ.

ЫужкIэ а кIалэм зигъэзагъ АдыгеимкIи, КъэбэртаемкIи. Ау цIыф хьилэхэм арихьылIи, иIоф къащикIыгъэп. ЗэрэхъурэмкIэ, илъэпкъэгъухэр зыдэщыIэ хэгъэгу пстэури къызэпикIухьагъ, тыдэкIи шъыпкъагъэ къыщыдызэрахьагъэп. ЕтIани, ащ фэдизкIэ хэкужъым щыпсэуным кIэхъопсыти, тиреспубликэ къыгъэзэжьыгъ. Ежьым зэриIоу, «Сэ хэкужъым сыщыпсэунэу сыфаети, сыд фэдэ къиныгъуи къызэсынэкIыгъ, спсэ хэлъ чIыналъэм сыкъинагъ». Ащ къегъэлъагъо зыгу хэкужъым фэфабэр, зичIыгужъ щыпсэунэу фаер сыд фэдэ хьэзаби къызэрамыуубытыщтыр.

Джы тыщыгушIукIэу илъэс хъугъэу а кIалэм тиреспубликэ Iоф щешIэ, тэри зэрэтлъэкIэу IэпыIэгъу тыфэхъу. Хэку шIулъэгъуныгъэмкIэ мыр щысэтехыпIэу щыт.

— Хэкужъым къэгъэзэжьыгъэным иIоф тегущыIэхэу заублэм, бэмэ аIоу зэхэпхыщтыгъэ: «Тэ IофшIапIэ дгъотырэп, тызыщыпсэущт чIыпIэр тфикъурэп, хымэ хэгъэгу къикIыжьыхэрэр сыда зыщыгугъыхэрэр?» Ащ фэгъэхьыгъэу о уигупшысэхэр сыд фэдэха?

— Щэч хэлъэп адыгэхэр тихэгъэгу бэу къихьажьыхэмэ тилъэпкъ федэшхо къызэрэфахьыщтым. Анахь шъхьаIэр — лъэпкъыр нахьыбэ хъущт. ЕтIанэ, къэкIожьынэу тезыубытагъэхэм мылъку аIэкIэлъ, тэщ нахьи нахьышIоу лэжьакIэ ашIэ, сыд фэдэ Iофи дэшъхьахыхэрэп. Арэу зыхъукIэ, ахэм IофшIапIэхэр къызэIуахыщтых, цIыфыбэмэ IэнатIэхэр, лэжьапкIи къаратышъущт.

ПсэупIэ чIыпIэхэмкIэ хэкIыпIэ зэфэшъхьафхэр щыIэх. БэмышIэу тэ къэзэкъ лъэпкъым зыкъытфигъэзагъ «Тызэдэжъугъэгущы I, хымэ къэрал къикIыжьынэу фэе шъуилъэпкъэгъухэр зыдэжъугъэтIысыщт чIыпIэ шъуфимыкъумэ, тэ тызыщыпсэурэ чIыпIэхэми къащыуцунхэу амал шъоттыщт» аIуи. Ахэм дэгъоу къагурэIо къэкIожьынэу фаехэм мылъку зэраIэкIэлъыр, зэрэIофшIакIохэр, агъэлажьэхэрэм игъом лэжьапкIэ зэраратыщтыр. Арышъ, ащ фэдэхэр зызыхагъэтIысхьэхэкIэ, якъутырэу хэкIодэжьхэрэр къарагъэIэтыжьыщтых.

ШъушIошъ жъугъэхъу, къэзыгъэзэжьынэу фаем псэупIи едгъэгъотышъущт, ахэр зыщетIысэхынхэ, зыщыгупсэфынхэ алъэкIыщт чIыпIаби тиI. Ау анахь шъхьаIэу къыдэтлъытэн фаер тилъэпкъэгъухэр къызытхэтIысхьажьхэкIэ, тилъэпкъ изыужьыжьыныгъэ фэлажьэхэу щытыныр ары. Ар тицIыфхэм къагурыIорэп.

— КъэкIожьынэу амал зыгъотырэмэ бэмэ къагъэзэжьа, гущыIэм пае, тиреспубликэ?

— Шъыпкъэр пIощтмэ, цIыфхэм къызэращыхъурэм фэдэу къэкIожьынэу фаер ащ фэдизэу бэп. Джырэблагъэ къэтлъытагъэти, КъЩР-м хымэ хэгъэгу къикIыжьыгъэ тилъэпкъэгъухэми, ахэм къакIэхъухьажьыгъэхэми пстэумкIи щыпсэурэр нэбгырэ 16 ныIэп. Тиреспубликэ къызэрэщымыуцухэрэм лъапсэу иIэр тигучъыIагъ, тикъэрарынчъагъ, тизэхэтыкI.

НэмыкI пэрыохъоуи макIэп къэкIожьхэрэм ятхылъхэр зэтебгъэпсыхьаным пылъыр. Адыгеими, Къэбэртаеми къин къыпымыкIэу мы Iофыр зэшIуагъэкIыгъ. Тэ тадэжькIэ тхылъ гъэпсын Iофым бэ къыпагъэкIырэр. Ащ ыпкъ къикIэу хэкужъым щыпсэунэу къэзыгъэзэжьыхэрэм агу зэпакIы, ашъхьэ рарагъэхьыжьэжьы.

— Мухьэмэд, Владимир Путиным къыдигъэкIыгъэ унашъомкIэ Урысыем ицIыфхэм яхэкужъ къагъэзэжьы. Ахэм афэгъэхьыгъэу телевидениемкIэ къэтыныбэ тэлъэгъу. Адэ тичIыгу къихьажьынэу фаехэм афэгъэзагъэу сыд фэдэ программэха чIыпIэ хабзэм ыгъэунэфыгъэу Iоф зышIэхэрэр?

— Тиреспубликэ иунэшъошI IэнатIэ техьэгъэ хэбзакIэм шIум ылъэныкъокIэ тыщэгугъы. ЫкIи Iоф дэтшIэнэу тыфэхьазыр. Ау непэкIэ къэзыгъэзэжьынэу фаехэм афэгъэхьыгъэу Iоф ашIэу программи, комитети щыIэхэу сэ къэсIошъущтэп. Аущтэу зыщыщытыр тэ тихэку закъу. Ащ пае тихасэ зыпылъ лъэныкъохэм ащыщ зичIыгужъ къихьажьынэу фаехэм афэгъэзагъэу программэ зэхэгъэуцогъэныр, комитети зэхэщэгъэныр. Шъыпкъэ, хэсэ закъокIэ а Iофыр зэшIохыгъэ хъущтэп. Мы Iофым республикэ пащэхэр къыхэлэжьэнхэ фае.

Сэ а IофымкIэ сигупшысэхэр республикэ пащэм есIощтыгъэх ыкIи къыддыригъаштэщтыгъэ. Ащ фэдэ комитет тиреспубликэ щызэхащэмэ, ащ пащэ фашIын фаер адыгэ лъэпкъым щыщын фае. Сыда пIомэ адыгэ лъэпкъым фэдэу хымэ къэралыгъохэм ащитэкъухьагъэу лъэпкъ къэгъотыгъуай.

НэмыкIэу къэзыгъэзэжьхэрэм IэпыIэгъу афэхъунэу фонд хэхыгъэ щыIэн фае. Хэкужъым къеблэгъэжьхэрэм яшIуагъэ языгъэкIыщт цIыфхэри щыIэх, ау хэгъэгу программэ тиIэн фае ащ дэлэжьэнэу. АщкIэ щысэ тфэрэхъух КъБР-р, Адыгэ Республикэр.

— А чIынэлъитIум къарыхьажьыгъэр, Iэпэо-лъэпао афэмыхъухэу зиIоф зылэжьхэрэр макIэп...

— Шъыпкъэ пIорэр. Урысыем хымэ хэгъэгу къикIыжьыгъэу тилъэпкъэгъоу къихьажьыгъэр минитIум нэсы. Ащ щыщэу 1700-р Къэбэртаем щетIысэхыгъ, адрэхэр Адыгэ Республикэм щыIэх. ТалъэныкъокIэ къэзыгъэзагъэр 50-м нэсырэп. Сыщыгъуаз IофшIэпIэ лъэшхэр зэтырагъэпсыхьагъэхэу IофшIэн зимыIэхэм зэрарагъэгъотыгъэм. Тырыгушхонэу ащ фэдэу тэ тиIэр зырыз.

— «Зэрафыгъэхэ чIыналъэр ары зыдагъэзэжьырэр» зэраIорэм о деогъашта?

— Хьау, сэ ащ сигъэразэрэп. Сыда пIомэ, тарихъым къызэригъэлъагъорэмкIэ, адыгэ лъэпкъым хэкужъыр рагъэбгынэнэу унашъо зашIым, апэдэдэ а Iофыр къызыщыкIадзагъэр бэслъынэйхэм адэжь. ТалъэныкъокIэ фэдэу цIыфыбэ хэкум зы чIыпIи щырафыгъэп. Арышъ, зэрэпIон фаер мыщ фэд: «ЦIыфыр зыщетIысэхырэр гуапэу къызщыпэгъокIыхэрэ, Iэпэо-лъэпао къызщыфэмыхъухэрэ чIыпIэр ары». Ары Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Адыгеим нахьыбэу къызкIащыуцухэрэр.

— Мухьэмэд, хасэм иIахьышIу хэлъ хымэ хэгъэгумэ ащыпсэурэ тилъэпкъэгъу куп тичIыналъэ зэрэщыхьэкIагъэм.

— Хэкужъыр зэрагъэлъэгъунэу тилъэпкъэгъухэр къызэреблагъэхэрэм хасэм иIахьышIуи хэлъ. ГущыIэм пае, ащ ищыс Тыркуем, Иорданием, нэмыкI къэралыгъохэм къарыкIыгъэ сабыйхэр тихэку зэрэщыхьэкIагъэхэр. ТичIыпIэ дахэхэр, лъэпкъыр зэрыгушхорэ цIыфхэр, IофшIэпIэ лъэшхэр, тарихъ мэхьанэ зиIэхэр ядгъэлъэгъугъэх, ащ дедгъэхьыхынхэ мурадри тиIагъ.

Мы Iофым анахь шъхьаIэу хэлъыр тиныбжьыкIэхэр зэрэзэдгъашIэхэрэр, зэрэзэтщалIэхэрэр, тичIыпIэ дахэхэм тилъэпкъэгъухэр зэрадедгъэхьыхыхэрэр, мыщкIэ къэкIожьыным зэрэкIэдгъэхъопсыхэрэр ары.

БэмышIэу зы куп дгъэхьэкIагъэти, ахэм мырэущтэу аIощтыгъэ: «Къэбэртайи, Адыгейми тащыIагъ, ау тыщыпсэунэу тыкъыздэкIожьынэу тызыфаер щэрджэсмэ ячIыгу». Анахьэу згъэшIэгъуагъэр илъэс 12 нахь мыхъугъэ кIалэм ащ фэдэ тизэIукIэ къызэрэщиIуагъэр ары. «СыкIожьмэ, сянэ-сятэмэ сащыхьащт» зеIом, «уянэ-уятэмэ уащыхьэ хъущта, о усабый» раIожьыгъ. «Хьау, сызкIащыхьащтыр адыгабзэр зэрэсамыгъэшIагъэр ары. СыкъышъодэIушъ, шъузэрыгущыIэрэ бзэр мэкъамэм фэд. Ащ фэдэ бзэ дахэр сэ сыда зыкIэсымышIэн фаер», — къаритыжьыгъ джэуап.

Арышъ, джащ фэдэ зэпхыныгъэхэр тымыгъэкIодынхэр, къытфеблэгъэрэ ныбжьыкIэхэм агу къыщыущыгъэр аIэкIэтымыгъэзыныр ары пшъэрылъ шъхьаIэр.

— Мухьэмэд, адыгэ Iофым узыхэтыр непэп. Тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэухэрэм бэрэ уащыIагъ. Сыда дэеу ыкIи дэгъоу хэхэс псэукIэм хэлъыр?

— Хэхэс гъогур зыкIи дэгъоп. Тэ тихэхэсхэм ятIуалIэрэм фэд зихэку имысыжь тилъэпкъэгъухэм зыщыпсэухэрэм яцIыфхэм къараIорэри. «Хэкунчъэр нынчъэм фэд» аIо. А гущыIэжъым имэхьанэ хэткIи нафэ. Хэхэс адыгэхэмкIэ непэ анахь гукъаор бзэр зэрашIокIодырэр ары. Тыркуем щыпсэухэрэм яIоф нахь щынагъу.

Пстэуми анахьэу зилъэпкъ Iоф зезыфэшъоу, зыбзи, зишэн-хабзи къызэтезыгъэнагъэхэр Израиль щыпсэурэ къоджитIур ары: Рихьаниерэ Кфар-Камэрэ. Мыщ сабыйхэм бзэр щарагъашIэ, лъэпкъ шэн-хабзэхэр къакIэхъухьэхэрэм щахалъхьэх.

Шъыпкъэр пIощтмэ, а адыгэ къоджитIум къакIэхъухьэхэрэм адыгабзэр, шэн-хабзэхэр зэрарагъашIэрэр зыплъэгъукIэ, КъЩР-м адыгабзэм изэгъэшIэн ащ фэдэу щегъэгумэкIхэу пфэIощтэп. Джащ фэдизымкIэ сыд ылъэныкъокIи мы къоджитIур щысэтехыпI.

— Адыгабзэм тытегущыIэмэ, хымэ къэралыгъомэ ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм бзэр ашIэнымкIэ IэпыIэгъу тызэрафэхъущт амалхэм ташыбгъэгъозагъэмэ тигопагъ.

— Зы уахътэкIэ узэкIэIэбэжьмэ, Тыркуем щыIэ Адыгэ Хасэм итхьаматэ къытэлъэIугъагъ адыгабзэр ышIэу, сабыйхэр ригъэджэнхэ ылъэкIынэу зы нэбгырэ афэдгъэкIонэу. ЫкIи зы кIалэ Тыркуем дгъэкIогъагъэ, зы илъэсэ ащ Iоф къыщишIагъ.

НэмыкI хэгъэгухэм ащыпсэурэ хасэхэри а IофымкIэ къытэлъэIухэшъ, мы Iофым зедгъэушъомбгъун тимурад. Нэрылъэгъу тихэкогъухэр зыщыпсэурэ хэгъэгухэм тэ дгъакIорэм нахьи нахьыбэ ткъош республикэхэм зэрагъакIорэр.

Мы Iофым нэмыкI екIолIакIи иI. Унагъо зымышIэгъэ кIэлэ ныбжьыкIэ ащ зыдгъакIокIэ, тэ тыщэгугъы ыгу рихьын пшъашъэ ащ къыщигъотынэу, къызыдищэу къэкIожьынэу. Ащи мэхьанэшхо иI. Зэпхыныгъэхэр нахь гъэпытэгъэнхэм ари изы амал.

— Мыщ фэдэ упчIэ къэуцугъэу щытыгъ: «Хымэ къэралхэм ащыпсэоу Урысыем къэзыгъэзэжьынэу фаехэм урысыбзэр ашIэн фаеу». Ащ фэгъэхьыгъэу сыд фэдэ хэкIыпIа адыгэхэм яIэр?

— «Соотечественники» ыIоу Урысые фонд щыI. Тимурад а фондым къыбгъодэкIэу тикIэлэегъаджэхэр адыгэхэр зыщыпсэурэ хымэ къэралхэм Iоф къащашIэнэу дгъакIохэу дгъэпсынэу. МыщкIэ къызфэдгъэфедэн тигухэлъ тихэкогъухэри Урысыем ицIыфхэу зыщыткIэ, адыгабзэм дакIоу урысыбзэри ахэм ашIэн зэрэфаер. БзитIури языгъэшIэщтхэр тэ къэдгъотыщтых.

Арышъ, хасэхэм япшъэрылъ шъхьаIэр амалхэр къызфэдгъэфедэхэу хымэ къэралыгъом щыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм зэрэтфэлъэкIэу тадэIэпыIэныр, яхэкужъ къамыгъэзэжьыщтми, бзэр, хабзэр аIэкIэмызхэу псэунхэр ары.

— Хэкужъым къэзыгъэзэжьыгъэхэм я Мафэ ехъулIэу зихэкужъ щыпсэурэ адыгэхэм, хымэ къэралхэм ащитэкъухьэгъэ тилъэпкъэгъухэм сыд фэдэ псалъэкIэ зафэбгъэзэнэу уфая?

— Лъэпкъ Iофыр хэт сыдэу къыщымыхъуми, тыгу дгъэкIодынэу щытэп. ЩыIэныгъэр куцэм фэд. Кущэрэхъым ыцэхэр ычIэгъ зэрэхъухэрэм фэдэ къабзэу ышъхьагъи дэкIоежьыщтых. Ащ къикIырэр лъэпкъым изэман хьылъэхэр IукIотынхэшъ, шIур къызэрэкIощтыр ыкIи ар зэрэмычыжьэр ары.

ТэркIэ анахь пшъэрылъ шъхьаIэу къэуцурэр тыдэ тыщыпсэуми, сыд фэдэ чIыналъэ тыщитэкъухьагъэми, лъэпкъэу тыкъызэтенэныр, тыбзэ, хабзэхэр, тарихъыр къызэрэтыухъумэщтхэм, ахэр къыткIэхъухьэхэрэм ахэлъхэу къэдгъэтэджынхэмкIэ зэкIэ тшIэныр ары.

ДэгущыIагъэр
ЩОХЪУЖЬ Люсан.

Искусствэр — тибаиныгъ

Джэныкъо машIом тыкъегъэфабэ

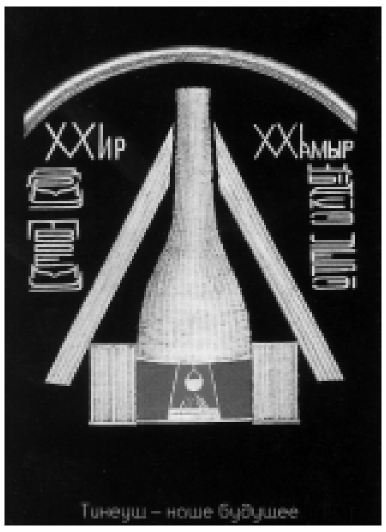

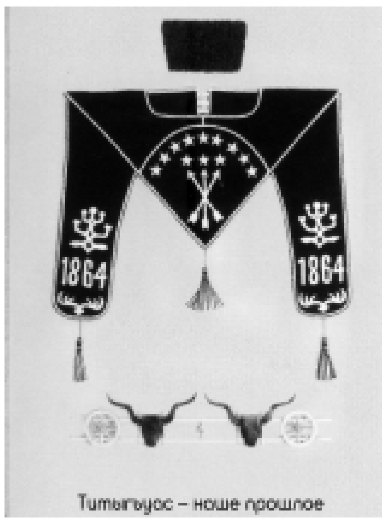

Адыгэхэр дунаим нахьышIоу щашIэнхэр хэта зэлъытыгъэр? УпчIэм иджэуап къэгъотыгъошIоп. Арэу щытми, Адыгэ Республикэм культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу СтIашъу Юрэ фэдэхэм уакIырыплъы зыхъукIэ, лъэпкъым итарихъ, ишэн-хабзэхэр цIыфмэ зэрябгъэшIэштхэ шIыкIэхэр нахьышIоу къэбгъотынхэ плъэкIыщтэу олъытэ.

СурэтышI**-модельер цIэрыIоу СтIашъу Юрэ адыгэ шъуашэмэ гупшысэу ахилъхьэрэр иIофшIагъэ къыщеIуатэ. Ащ дакIоу, пкъыгъоу ышIыхэрэм дунэе мэхьанэ яI.**

Урыс-Кавказ заор лъэпсэич заоу адыгэхэмкIэ зэрэщытыгъэр, егъэзыгъэкIэ тилъэпкъэгъухэм ятарихъ чIыгу зэрабгъынагъэр «Шъхьарыхъон» зыфиIорэм къегъэлъагъо. Жъогъо 12-р, щэбзищыр ащ тешIыхьагъэх, заор заухыгъэ 1864-рэ илъэсыр тIогъогогъо тетхагъ. Урыс-Кавказ заор заухыгъэр Дунэе Адыгэ Хасэм изэIукIэхэм къащаIо зыхъукIэ, СтIашъу Юрэ «Шъхьарыхъонэу» ышIыгъэр тамыгъэ хэхыгъэу къагъэлъагъо.

Адыгэхэр тхьаусыхэхэу, тхьамыкIэгъо гъогоу къакIугъэр къыкIаIотыкIыжьэу гъашIэр къахьынэу фаехэп. Тарихъыр зыщамыгъэгъупшэу апэкIэ маплъэх, нахьышIум щэгугъых. Ар къыдилъыти, «Джэныкъо машIор» СтIашъу Юрэ иIофшIагъэмэ ахигъэхъуагъ.

УрысыбзэкIи адыгабзэкIи «Мамыр» ыIоу тетхагъ. Адыгэмэ нахьыпэкIэ къамылыр, псым къыхахыгъэ уцыр унашъхьэм тыралъхьэщтыгъэх. Европэм инэшанэхэр ыгъэфедэхэзэ, Ю. СтIашъум «Джэныкъо машIор» ышIыгъ, нахь зандэу унашъхьэр ыгъэпсыгъ.

— Уиунэ мамыр илъыныр, цIыфым дэигъэ зэримыхьаныр ары «Джэныкъо машIор» зыфэгъэхьыгъэр, — еIо СтIашъу Юрэ. — IэкIыб хэгъэгумэ къарыкIыжьырэ тилъэпкъэгъухэр мамырэу псэунхэм, ячIыгу рэхьатныгъэ щагъотыжьыным фэшI «Джэныкъо машIор» сэрыкIэ мэхьэнэ ин зиIэ IофшIагъэу щыт. Унэу узэрысыр ары шIумрэ дэхагъэмрэ язехьакIоу щытын фаер.

Хэкум къэзыгъэзэжьырэмэ янасып тарихъ чIыгум щагъотыжьыным, яшэн-хабзэхэр хамынэнхэм, адыгабзэр зэрагъэшIэным апае сурэтышI-модельерым гупшысэ гъэшIэгъонхэр иIэх. Урыс-Кавказ заор заухыгъэм итамыгъэу «Шъхьарыхъоныр» хъугъэу тэлъытэ, ащ фэгъэхьыгъэ унашъохэри Дунэе Адыгэ Хасэм ыштагъэх. Зихэку зэзыгъэгъотыжьырэмэ СтIашъу Юрэ гуфэбэныгъэу афыриIэр иIофшIагъэхэмкIэ къегъэлъагъо.

Сурэтхэм арытхэр: **«Джэныкъо машIомрэ» «Шъхьарыхъонымрэ» ятеплъ.**

НыбжьыкIэхэмрэ лъэпкъ шIэжьымрэ

ИорэдкIи къырегъэблэгъэжьых

Урысыем, Молдовэм яфестивальхэм Мышъэ Азидэ щытхъуцIэхэр къащыдихыгъэх. Адыгэ Республикэм, хэкум къэзыгъэзэжьыгъэ тилъэпкъэгъухэм афэгъэхьыгъэ зэхахьэхэм ахэлажьэ. Мэкъэ IэтыгъэкIэ къыIорэ орэдхэр щыIэныгъэм къыхэхыгъэхэшъ, гум рехьых.

Азидэ орэд пэпчъ екIолIэкIэ хэхыгъэ къыфегъоты. Искусствэхэм якIэлэцIыкIу еджапIэ Тэхъутэмыкъуае къыщиухыгъ. Орэд къыIоным, фортепианэм зафигъэсагъ. Районым культурэмкIэ и Унэшхо илъэсыбэ хъугъэу Iоф щызышIэрэ ШъэуапцIэкъо Асыет, нэмыкI кIэлэегъаджэхэм яшIуагъэкIэ, лъэпкъ искусствэм гукIэ нахь пэблагъэ хъугъэ.

Молдовэм щыкIогъэ Дунэе фестивалым молдаваныбзэкIэ къыщиIогъэ орэдыр зэхэщакIохэм агъэшIэгъуагъ, шIухьафтын шъхьаIэр адыгэ пшъашъэм къыфагъэшъошагъ. Адыгэ пщынэм фэгъэхьыгъэ орэдэу Сихъу Рэмэзанэ ыусыгъэр, «ХьапакIэ иорэд», «Си Мурадин» зыфиIорэр, нэмыкIхэри Азидэ ирепертуар хэтых. «Щэбзищ, жъогъо 12». А орэдыр дискым тетхагъэу шъолъырым, Москва, Ленинград хэкум, тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэурэ хэгъэгумэ ащэжъынчы.

— Адыгэ Республикэм ибыракъэу быбатэрэм сыкIэрытэу «Щэбзищ, жъогъо 12»-р къасIо зыхъукIэ, тилъэпкъ къыкIугъэ гъогур зэкIэ цIыфмэ зэхязгъэхы сшIоигъу, — къеIуатэ Мышъэ Азидэ. — Фестивалэу «Адыгеим ижъогъожъыехэм» сахэлажьэзэ, тилъэпкъ орэдхэр нахь сшIогъэшIэгъон хъугъэх. Фестивалым ныбжьыкIэхэр зэфещэх, щыIэныгъэм фепIух...

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо ансамблэу «Ислъамыем» иконцертхэу Краснодар, Мыекъуапэ ащыкIохэрэм, лъэпкъым ишIэжь пчыхьэзэхахьэмэ Мышъэ Азидэ ащысэлъэгъу. IэкIыб хэгъэгумэ къарыкIыжьыгъэ тилъэпкъэгъумэ ямэфэкI зэхахьэмэ пшъэшъэ ищыгъэ нагъоу Азидэ орэд къащиIо зыхъукIэ, ынэгу гушIом зэлъештэ, къашъом хелъасэшъ, лъэпкъ шIэжьым гукIэ ухещэ. Искусствэр шIу зыщалъэгъурэ унагъом зэрэщапIугъэм уасэ фишIызэ, сыд фэдэ сэнэхьат къыхихыщтми, орэдыр зэрэщымыгъупшэжьыщтыр зыдешIэжьы.

Сурэтым итыр: **орэдыIоу Мышъэ Азид.**

Тилъэпкъэгъухэмрэ зэпхыныгъэхэмрэ

Iахьылыр къытлъэкIо

Тыркуем щыпсэурэ Хьарэхъу (Хьарыхъу) Хьакъ лъэпкъ зэпхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэм, адыгабзэр кIэлэеджакIомэ ягъэшIэгъэным пылъ. Экономикэ Iофыгъохэу зэрихьэхэрэр къеIыхыхэу, лъэхъаным диштэу зэхищэнхэ ымылъэкIэу уахътэ къыхэкIмэ, ыгу ыгъэкIодырэп.

Хъулъфыгъэ ныбжьыкIэр нэгушIоу «Адыгэ макъэм» иредакцие къычIэхьагъ, адыгабзэкIэ сэламыр къыхыгъ.

— Узэсымыгъэлъэгъоу Тыркуем згъэзэжьыныр къезгъэкIугъэп, — еIо Хьарэхъу Хьакъ. — Неущ гъогу сытехьажьы. Тыркуем къикIыгъэ кIэлэцIыкIумэ сырягъус. Пэнэхэс, Тэхъутэмыкъуае, Щынджые, фэшъхьаф къуаджэмэ сащыIагъ, синэIуасэмэ саIукIагъ.

Хьарэхъу Хьакъ синэIосэ къодыеп, сиIахьылхэм ахэсэлъытэ. Сянэ Хьарэхъумэ япхъу. Тыркуем ит чылэхэу Тэхъутэмыкъуаерэ Щынджыерэ зэпэгъунэгъухэу зэрэпсэухэрэр, тилъэпкъэгъумэ ящыIакIэ, нэмыкI къэбархэр къысфиIотагъэх. Тыркуем сызыдищэ, тарихъ хъугъэ-шIагъэхэр къысигъэтхыхэ зэрэшIоигъори къысиIуагъ.

Нэпэеплъ шIухьафтынхэр зэфэтшIыгъэхэу хьакIэр згъэкIотэжьзэ, ошIэдэмышIэу тыкъызэтеуцуагъ. Хымэ чIыгум зэрэкIожьырэр къыхэщэу Хьакъ къызэплъэкIыгъ, ылъэгъурэмрэ зэхихырэмрэ гукIэ зыдихьыхэ зэрэшIоигъор изекIокIэ-шIыкIэмэ къахэщыгъ.

— Тихэку сыкъызыкIокIэ, МэщбэшIэ Исхьакъ, Шъхьэлэхъо Абу, СтIашъу Юрэ, Шъэожъ Розэ, Нэхэе Тэмарэ афэдэ цIыф цIэрыIомэ саIукIэ сшIоигъу шъхьаем, уахътэр сфигъэкъурэп, — зэдэгущыIэгъур лъегъэкIуатэ Хьарэхъу Хьакъ.

Адыгэ Республикэм имэфэкI мафэхэм ахэлэжьэнэу Хь. Хьарэхъур Мыекъуапэ къезгъэблэгъагъ. Ащ фэдэ зэхахьэхэм тицIыф цIэрыIохэр нахь ащилъэгъунхэ зэрилъэкIыщтыри есIуагъ. Хьакъ ипшъашъэу тиреспубликэ къэкIуагъэм сыIукIагъ. АР-м и Лъэпкъ музей щыIэу гущыIэгъу сыфэхъугъ. Адыгабзэр дэгъоу зэримышIэрэм фэшI пшъашъэм игухэлъхэр IупкIэу къытимыIуагъэхэми, купым хэтыгъэ Цопсынэ Фархьат тызэрэщигъэгъозагъэу, кIэлэеджакIомэ адыгабзэр нахьышIоу зэрагъашIэ ашIоигъу. Зэкъошныгъэм игъогоу зытехьагъэхэм нахьыбэрэ рыкIощтых. Къэзыгъэзэжьыным кIэхъопсыхэрэр тилъэпкъэгъухэм ахэтых.

Хьарэхъу Хьакъы.

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Редактор шъхьаIэхэр:
ДЭРБЭ Тимур
ХЬЭШIУЦIЭ Мухьэмэд
ТХЬАГЪЭПСЭУ Уцужьыкъу

Зэхэзыщагъэхэр: Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкIырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет

Зыщаушыхьатыгъэр: Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №10-3892

Зыщыхаутырэр ОАО-у "Полиграф тедзапIэу "Адыгеир", 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Редакцием зыдэщыIэр: 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр — 52-16-79, редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр — 52-49-44, редактор гуадзэр — пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр — 52-16-77.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Пчъагъэр 4285
Индексхэр 52161 52162
Зак. 1655

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкIэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкIыжь ахьы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым щылажьэхэрэмрэ яеплъыкIэ зэтемыфэн ылъэкIыщт. Гъэзетеджэхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкIи къэзытхыгъэхэм аIэкIэдгъэхьажьыхэрэп.